

CZU: 374.3:005(478)

[https://doi.org/10.59295/sum5\(165\)2023_20](https://doi.org/10.59295/sum5(165)2023_20)

MANAGEMENTUL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI EXTRAȘCOLAR (NONFORMAL) AL ELEVILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Liliana POSTĂN**Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău**Ludmila BOTNAR**Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”, Chișinău*

În articol se analizează cadrul teoretic și experimental privind managementul educației și învățământului extrașcolar în Republica Moldova. Specificăm unele repere pentru eficientizarea managementului educației și învățământului extrașcolar ca subsistem al învățământului general, propunem un set de factori care fundamentează managementul educației și învățământului extrașcolar: legislația și politicile sectoriale/ intersectoriale, concepțiile, metodologiile, studiile privind educația și învățământul extrașcolar, elevii, părinții, cererea, exprimată prin nevoi, dorințe, interese ale acestora, partenerii din comunitate, la nivel național și internațional, APL, ONG, categoriile specifice procesului de management. Prezentăm datele unui sondaj asupra managementului educației și învățământului extrașcolar în instituțiile de învățământ general din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: educație, învățământ extrașcolar, management, educație nonformală, învățământ general, conceptualizare.

MANAGEMENT OF EDUCATION AND EXTRASCHOOL (NONFORMAL) EDUCATION OF STUDENTS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

In the article we analyze the theoretical and experimental framework regarding the management of extracurricular education in the Republic of Moldova. We specify some benchmarks for the efficiency of the management of extracurricular education as a subsystem of general education, we propose a set of factors that underpin the management of extracurricular education: legislation and sectoral/ intersectoral policies; concepts, methodologies, studies on extracurricular education; students, parents, the request, expressed through their needs, wishes, interests; partners from the community, at national and international level, APL, NGO; the specific categories of the management process. We present the data of a survey on the management of extracurricular education in general education institutions in the Republic of Moldova.

Keywords: education, extracurricular education, management, non-formal education, extracurricular education.

Introducere

În primele decenii ale noului secol, sistemul educațional din Republica Moldova a traversat două schimbări majore: deconstrucția modelului sovietic și integrarea în spațiul european al educației, prin urmare nu este vorba de o cale evolutivă, dar de o transformare profundă. „Sistemul educațional din Republica Moldova a trecut prin mai multe reforme, care au avut drept scop modernizarea și democratizarea învățământului, crearea condițiilor pentru valorificarea potențialului fiecărui copil, indiferent de starea materială a familiei, mediul de reședință, apartenența etnică, limba vorbită sau opțiunile religioase ale părinților. Principalele domenii de intervenție ale reformei au fost doctrina sistemului educațional, structura sistemului de învățământ, curricula scrisă, curricula predată și curricula învățată, conceptele și metodele de evaluare, administrarea și finanțarea învățământului [2].

Schimbarea de paradigmată în educație, de la „perioadă” pe „parcurs”, de la o activitate distinctă, la activitate integrată, de la activitate preponderent instituționalizată, la activitate formală, nonformală și informală, a profilat educația și învățământul deschis, pentru toți, axat pe cel ce învață. Iar, potrivit celui mai recent document de politici în domeniul educației, Strategia de dezvoltare „Educația 2030”, „Republica Moldova promovează o politică educațională racordată la politicile educaționale europene și

internaționale, relevantă pentru soluționarea problemelor și nevoilor actuale ale sistemului educațional și ale beneficiarilor acestuia” [16].

Autorii Raportului „Servicii educaționale extracurriculare Sinteza rezultatelor cartografierii” susțin că, „în mare parte, reformele sistemului educațional, demarate după proclamarea independenței, nu au afectat învățământul extrașcolar, structura căruia a fost moștenită practic în totalitate din fosta Uniune Sovietică.

Astfel, inițial, învățământul complementar (extrașcolar) este definit în Articolul 34 al Legii învățământului, care a fost în vigoare în perioada 9 noiembrie 1995 – 22 noiembrie 2014, abordare preluată de Codul Educației (2014) (n.n.). Conform acestei legi, înființarea, reorganizarea și lichidarea instituțiilor de învățământ complementar (extrașcolar) se efectua cu acordul organului central de specialitate în domeniul învățământului.

Ulterior, Codul Educației, intrat în vigoare pe data de 23 noiembrie 2014, indică în calitate de tip distinct de instituție de învățământ „instituția de învățământ extrașcolar – școală (de arte: arte plastice, muzică, teatru; de sport etc.), centru de creație, club sportiv” (Art. 15, pct. (1), lit. m)), iar învățământul extrașcolar este inclus în componența învățământului general (Art. 20, pct. 2). Conform Codului Educației, învățământul extrașcolar a fost descentralizat, instituțiile publice de învățământ extrașcolar (de nivel local) sunt înființate, reorganizate și lichidate de către autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi. Instituțiile publice de învățământ extrașcolar (de nivel raional) sunt înființate, reorganizate și lichidate de către autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea și ale UTA Găgăuzia (Art. 21, pct. (1))” [15].

În aceeași ordine de idei, potrivit unui studiu, realizat în anul 2009 asupra educației de bază în Republica Moldova din perspectiva școlii prietenoase copilului se constatau următoarele: „S-a redus esențial numărul de instituții extrașcolare (comparativ cu anul 1992 cu 65 de unități, sau cu 46,4%) și, aproximativ în aceeași proporție a scăzut numărul copiilor antrenați în activitatea lor. În localitățile urbane ca alternative au apărut școli sportive, cluburi particulare, cercuri pe interese la școlile particulare, finanțate de părinți. În sate nu există alternative pentru activități extracurriculare, fapt care sporește numărul copiilor din grupul de risc, pericolul creșterii ratei abandonului școlar [2].

Iată, că la acea dată, prin evidențierea „pericolul creșterii ratei abandonului școlar”, a fost sesizată o problemă esențială pentru managementul educației extrașcolare – stabilirea funcțiilor educației și învățământului extrașcolar, raportate la noile realități sociale și viziuni asupra educației, cu accent pe funcția de extindere a învățării și cea incluzivă sau de reducere a abandonului școlar.

Actualmente, Setul european de instrumente școlare prezintă educația extrașcolară ca învățare extinsă. „Activitățile educaționale extracurriculare și extrașcolare pot prezenta fie o componentă academică puternică, fie o structură de dezvoltare și învățare mai informală. Atunci când sunt compatibile și coerente cu obiectivele educaționale, aceste activități pot furniza oportunități suplimentare pentru tineri, care astfel au ocazia să „strălucască”, și pot crește motivația și simțul apartenenței la școală, care în alte condiții nu ar exista. Activitățile educaționale extracurriculare și extrașcolare ar trebui să fie concepute pentru a completa programa școlară și pentru a maximiza participarea elevilor și incluziunea socială. Acestea pot fi dezvoltate în cooperare cu părinții, cu organizații, servicii și ONG-uri locale și cu implicarea voluntarilor din comunitate” [16]. Setul european de instrumente școlare pune în valoare funcția incluzivă a educației extrașcolare și constată că, „activitățile extrașcolare s-au dovedit a fi benefice pentru elevii aflați în situații de risc, înregistrându-se o scădere semnificativă a ratelor de abandon școlar. Studiile actuale demonstrează că participarea și sentimentul de asumare în cadrul unei activități extrașcolare sunt uneori greu de obținut pentru cei mai vulnerabili elevi, dar satisfacțiile pentru implicarea în aceste activități a elevilor aflați în situații de risc par a fi mai mari decât pentru alte activități” [Ibidem 16].

Din cele menționate, desprindem încă un reper pentru fundamentarea managementului educației extrașcolare: cooperarea și participarea părinților, ONG, APL, comunității locale, voluntarilor etc.

Educația și învățământul extrașcolar se plasează pe „câmpul” nonobligativității, al opțiunii, garantează elevilor timp suplimentar pentru învățare și posibile oportunități în afara clasei și îmbogațesc acest timp dintr-o perspectivă ludică și de creație. Alt reper al managementului educației și învățământului extrașcolar are în vedere principiul cererii și ofertei sau cel al serviciilor, regăsit și în recomandările

Studiului, „Educația de bază în Republica Moldova din perspectiva școlii prietenoase copilului”(2009): „Perfecționarea metodelor de identificare a doleanțelor elevilor și consolidarea mecanismelor de orientare și îndrumare a elevilor în direcția selectării de către ei a unor valori autentice...Instituționalizarea, prin stipulări explicite în statutele-tip ale unităților școlare, a mecanismelor de consultare periodică a opiniei elevilor referitor la toate aspectele vieții școlare, delegarea competențelor de planificare și de organizare a anumitor activități extracurriculare a elevilor. Remodelarea metodelor de planificare și desfășurare a activităților extracurriculare în școală, asigurându-se un grad mai înalt de participare al elevilor în procesul de luare a deciziilor” [2].

Problema managementului educației și învățământului extrașcolar (nonformal) constituie obiectul unei provocări majore privind dezvoltarea sistemului de învățământ pe termen mediu și termen lung (Programului de implementare a Strategiei de dezvoltare „Educația 2030”): „Lipsa unor politici clare în domeniul educației extrașcolare relevante și coerente educației formale a elevilor; inexistența unui concept modern de management al educației nonformale; nivel insuficient de interacțiune a diferitor sectoare care au în subordine instituții de educație nonformală; nivel scăzut de profesionalizare a cadrelor didactice din sistemul dat” [15].

Documentele strategice în domeniul educației pentru anii 2023-2025 prevăd obiective din perspectiva asigurării accesului la educație de calitate pentru toți pe întreg parcursul vieții [Ibidem 15]:

Tabelul 1. Obiective specifice. Program de implementare a strategiei de dezvoltare „Educația 2030” pentru anii 2023-2025.

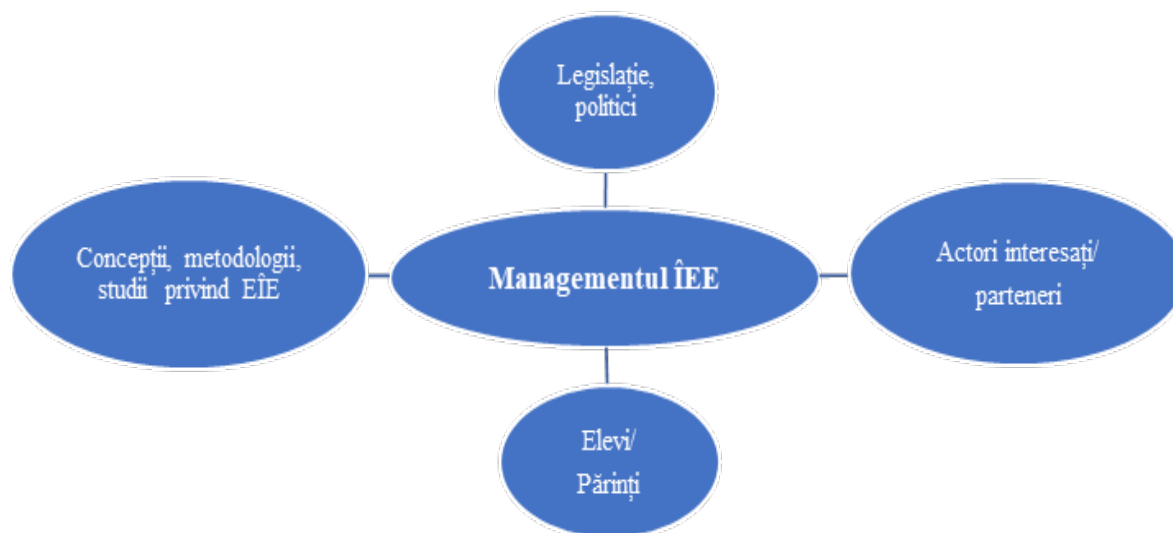
Obiectivul specific 2.9.	Asigurarea incluziunii prin activitățile extrașcolare și de petrecere a timpului liber, astfel încât până în anul 2025 cel puțin 50% dintre copiii, în special a celor din familii vulnerabile, în situații de risc și/ sau a celor cu comportament deviant și a celor cu nevoi speciale să fie incluși în activități extrașcolare.
Obiectivul specific 2.10.	Promovarea în cadrul instituțiilor de învățământ general, în Centrele pentru copii și tineret, în Centrele de creație și în alte structuri de educație extrașcolară a activităților de educație nonformală, astfel încât până în anul 2025 numărul de copii cuprinși în activitățile nonformale să constituie cel puțin 60%, iar al celor înscriși în activitățile Centrelor de creație pe diferite domenii să crească cu 40% în special a celor din familii vulnerabile, în situații de risc și/ sau a celor cu comportament deviant și a celor cu nevoi speciale.
Obiectivul specific 2.11.	Dezvoltarea școlilor de arte și a școlilor sportive, astfel încât până în anul 2025 numărul de participanți să crească cu 3-5% anual, în special a celor din familii vulnerabile, în situații de risc și/sau a celor cu comportament deviant și a celor cu nevoi speciale.

Observăm, că preocuparea majoră a elaboratorilor de politici în domeniul educației cu referire la educația extrașcolară se sprijină pe principiul incluziunii, determinat de un nivel sporit al vulnerabilității sociale a populației.

Deși, documentele de politici nu sunt determinate pentru managementul la nivel de sistem, totuși fundamentează deciziile „interdependente, luate de actorii politici, referitor la selecția unor obiective și căile de realizare a acestora într-o situație specifică (Jenkins, 1987).”

În figura 1, identificăm, cel puțin cinci factori care fundamentează managementul educației și învățământului extrașcolar:

1. Legislația și politicile sectoriale/intersectoriale.
2. Concepțiile, metodologiile, studiile privind educația și învățământul extrașcolar.
3. Elevii, părinții, cererea, exprimată prin nevoi, dorințe, interese ale acestora.
4. Partenerii din comunitate, la nivel național și internațional, APL, ONG.
5. Categoriile specifice procesului de management.

Fig. 1. Factori care determină managementul educației și învățământului extrașcolar.

Autorii, Valentin Crudu și Carolina Țurcanu, în articolul „Managementul educației nonformale în Republica Moldova: context analitic”, realizează o analiză a „cadrelor conceptuale și de politici manageriale, a cadrului organizațional și conținutului al managementului educației nonformale, a conexiunilor dintre managementul educației formale și al educației nonformale, identifică aspectele principale și cele problematice ale managementului educației nonformale în Republica Moldova” [6].

Autorii abordează managementul învățământului extrașcolar din perspectiva conceptului de educație nonformală și oferă o definiție a managementului educației nonformale în contextul abordărilor conceptuale generale ale managementului educațional, dar și reieșind din specificul educației nonformale: „Managementul educației nonformale este un concept și un proces direcționat spre realizarea obiectivelor și funcțiilor structurilor, prestatoare de servicii în domeniul educației nonformale, prin antrenarea resurselor umane și utilizarea resurselor financiare, manageriale, didactice, logistice etc., în contextul unui mediu nonformal” [Ibidem, p. 24].

În contextul acestei definiții, autorii structurează principalele funcții ale managementului educației nonformale și stabilesc că în procesul de management al educației nonformale se aplică în mod specific aceleași metode și tehnici de management ca și în cadrul educației formale: diagnosticare și pronosticarea educației nonformale; conceptualizarea și stabilirea domeniilor de activitate; proiectarea strategică și operațională; implementare/ organizarea educației nonformale; monitorizarea, evaluarea și realizarea conexiunii inverse [Ibidem, p. 24].

Constatăm, că problema managementului educației extrașcolare (nonformale) are la bază căutarea înțelegerii relațiilor între formele educației, în special, determinarea principiilor de management, aplicabile educației extrașcolare; sunt acestea specifice educației formale, educației nonformale sau sunt elaborate prin luarea în considerare a factorilor: legislația și politicile sectoriale/ intersectoriale; concepțiile, metodele, studiile privind educația și învățământul extrașcolar; elevii, părinții, cererea, exprimată prin nevoi, dorințe, interese ale acestora; partenerii din comunitate, la nivel național și internațional, APL, ONG; categoriile specifice procesului de management (Fig.1).

În opinia noastră, actualmente, managementul învățământului extrașcolar este mai strâns legat de educația formală decât de educația nonformală sau, dacă operăm cu categorii de mediu, mai strâns legat de școală decât de comunitate, persoană, familie.

O situație similară putem identifica în domeniul formării profesionale, dar abordată în anii 90 ai secolului XX. Discuțiile se produceau asupra stabilirii modelelor de orientare a formării profesionale – spre piața muncii sau școală.

„În modelul Piață/educație, dezvoltat de Campinos-Dubernet și Grando (1988), se face distincție dintre modelele de piață și modelele educaționale ale sistemelor formării profesionale. Marea Britanie și Italia sunt considerate a fi organizate după modelul pieței, în care întreprinderile sunt responsabile pentru forma-

rea profesională, motiv pentru care formarea angajaților se realizează foarte puțin de furnizori de formare externi înțreprinderii, iar nevoile de formare sunt bazate pe nevoile pe termen scurt ale patronatului.

Modelul Loc de muncă/școală, dezvoltat de Lynch (1994), distinge între sistemele de formare profesională bazate pe locul de muncă și cele care se bazează pe școală sau sunt coordonate de guvern. Între sistemele în care formarea profesională este corelată cu locul de muncă, cele din Germania și Danemarca au la bază ucenicia, iar cel din Franța se bazează pe sistemul taxelor plătite de patronate. Problema comună a acestor sisteme este asigurarea de către furnizori a formării de abilități transferabile. Norvegia este considerată a avea un model bazat pe școală. După cum rezultă din succinta prezentare realizată, diversitatea aranjamentelor specifice formării profesionale reflectă diferențe în ordinea industrială, tradiții și instituții, în măsura în care „formarea profesională este parte din sistemul relațiilor sociale cu care interacționează” [12].

O soluție pentru asemenea dileme este oferită în documentul Memorandum asupra Învățării Permanente (2000), fiind introdusă viziunea „unei osmoze graduale între structurile de pregătire care rămân astăzi relativ deconectate unele de celelalte... Această concepție a unei osmoze graduale introduce o dublă provocare: în primul rând, luarea în considerare a complementarității între învățarea formală, non-formală și informală; în al doilea rând, dezvoltarea unor rețele deschise de oportunități și recunoaștere pentru toate cele trei forme de organizare a învățării [10].

O viziune generalizatoare asupra managementului educației și învățământului extrașcolar ne oferă „Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova”.

Documentul conține următoarele constatări asupra educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova [3, p. 30]:

1. Managementul educației și învățământului extrașcolar nu s-a conturat ca un sistem la nivel național, fundamentat teoretic, metodologic și normativ. De regulă, funcțiile manageriale sunt îndeplinite, fragmentar sau la necesitate, de organele de conducere din sistemul de învățământ formal sau de structurile de conducere din diferite domenii, în cadrul cărora funcționează instituțiile/ centrele de educație extrașcolară.

2. Diversitatea formelor, structurilor ce prestează servicii de educație extrașcolară, având diferit statut și apartenență juridică, creează un context în cadrul căruia este foarte dificil de a concepe și valorifica un demers managerial eficient.

3. Din sistemul funcțiilor manageriale (de diagnosticare și pronosticare, de conceptualizare, de proiectare strategică, de monitorizare, de informare, de motivare și comunicare managerială) se valorifică fragmentar și contextual numai unele dintre ele: de informare, de comunicare etc.

4. Totodată, dintre toate tipurile de management educațional (managementul calității, managementul strategic, managementul resurselor umane, managementul curriculumului, managementul resurselor tangibile etc.) numai unele dintre ele realizează în mod contextual și spontan funcțiile sale.

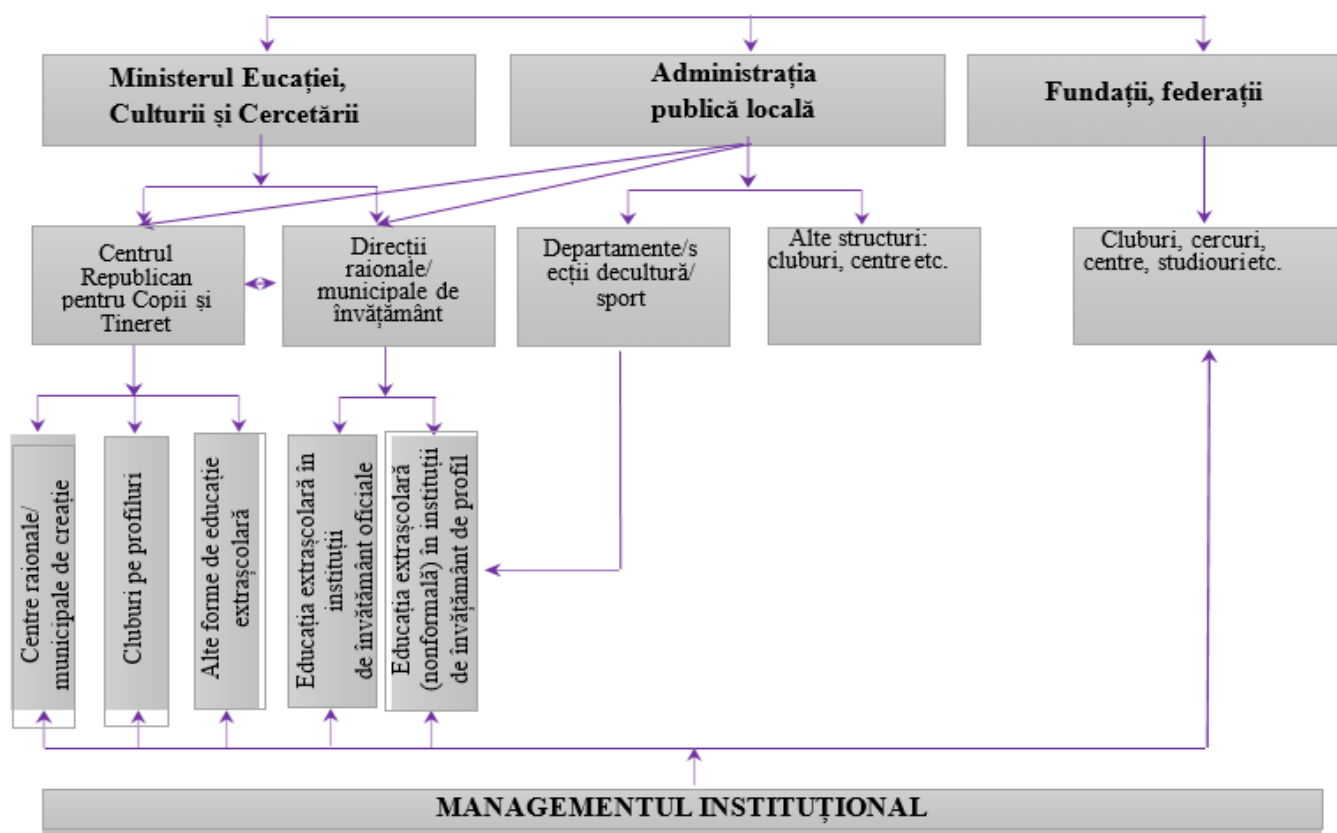
5. Un studiu realizat în cadrul Universității de Stat din Moldova cu privire la eficiența managementului educației și învățământului extrașcolar arată că respondenții apreciază, mai degrabă, negativ eficiența managementului educației extrașcolare (nonformale), în genere, și unele componente ale acestuia, în speță [*Ibidem*, p. 82].

Autorii Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova stabilesc că, „educația și învățământul extrașcolar al elevilor reprezintă un sistem (subsistem) educațional și realizează aceleași funcții generale, ca și educația formală, însă într-o formă specifică, asumându-și unele funcții complementare, extinse sau contextuale. Caracteristicile și specificul educației și învățământului extrașcolar generează și cadrul managerial al acestui proces (Fig. 2) [*Ibidem*, p. 83]. Managementul învățământului extrașcolar este exercitat la nivel de subsistem, proces de învățământ, instituție de învățământ, clasă de elevi, cerc, activității concrete de învățământ extrașcolar și la nivelul compartimentelor specifice – management curricular, managementul resurselor umane, management financiar etc.

Raportat la tipul entității, managementul are unele particularități, de exemplu, managementul unei instituții, care are o formă de organizare a raporturilor sociale și a proceselor

potrivit normelor juridice stabilite pe domenii de activitate, diferă de managementul unei organizații, care răspunde scopului și obiectivelor unui grup de persoane fizice, juridice sau de stat având o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu.

Fig. 2. Structura managementului educației și învățământului extrașcolar în Republica Moldova [3].

„Optica neoinstituționalismului asupra formalizării și acreditării ENF din perspectiva învățării pe tot parcursul vieții, implicat a educației și învățării extrașcolare, presupune articularea proceselor de instituționalizare la nivelele instituționale cognitiv și normativ, deci la nivelul instituțiilor mai „puțin vizibile”. „Aceste instituții, spre deosebire de cele înalt formalizate, se produc „local”, în cadrul interacțiunilor directe, prin intermediul diferitelor forme discursive. Ele sunt supuse unor procese de instituționalizare „din-aproape-în-aproape”, iar asimilarea, internalizarea și imitația sunt mecanismele principale prin intermediul cărora aceste instituții se reproduc”. „În teoria neoinstituțională „se naște” o nouă instituție socială, aceea a actorului social, ceea ce face ca presupuzițiile axiologice privind raționalitatea individuală să se schimbe radical” [13 p. 125].

În procesul de realizare a acestui studiu, am realizat un sondaj, în bază de chestionar, asupra învățământului extrașcolar al elevilor, în instituțiile de învățământ general. La sondaj au participat 83 de respondenți, cadre manageriale din domeniul învățământului general, dintre care 69 la sută – gimnaziu, 31 la sută liceu, 74,7 la sută din mediu rural și 25,3 la sută din mediu urban. Cei mai mulți respondenți, realizează managementul educației extrașcolare în instituții cu un efectiv de la 121 la 280 de elevi.

La întrebarea „Cum estimați nivelul de organizare a învățământului extrașcolar la nivelul instituției de învățământ general pe care o conduceți?”, 74,4 la sută dintre respondenți au optat pentru opțiunea – Conform intereselor și opțiunilor elevilor, iar 25,6 la sută dintre respondenți au specificat că au solicitări pe care nu reușesc să le satisfacă.

Cele mai multe dificultăți întâmpinate în procesul de organizare a activității de învățământ extrașcolar, la nivel de instituție de învățământ sunt legate de insuficiența resurselor materiale, financiare și de lipsa motivației cadrelor didactice și a feedback-ului.

În cadrul sondajului, au fost stabilite cele mai eficiente și cele mai ineficiente aspecte ale managementului educației și învățământului extrașcolar la etapa actuală.

În opinia respondenților, aspecte eficiente ale managementului educației și învățământului extrașcolar la etapa actuală sunt: parteneriatele școală-comunitate-părinți – 39.5%; organizarea/ coordonarea activităților – 23.5%; planificarea activităților – 21%.

Fig. 4. Estimarea nivelului de organizare a învățământului extrașcolar la nivelul instituției de învățământ general.

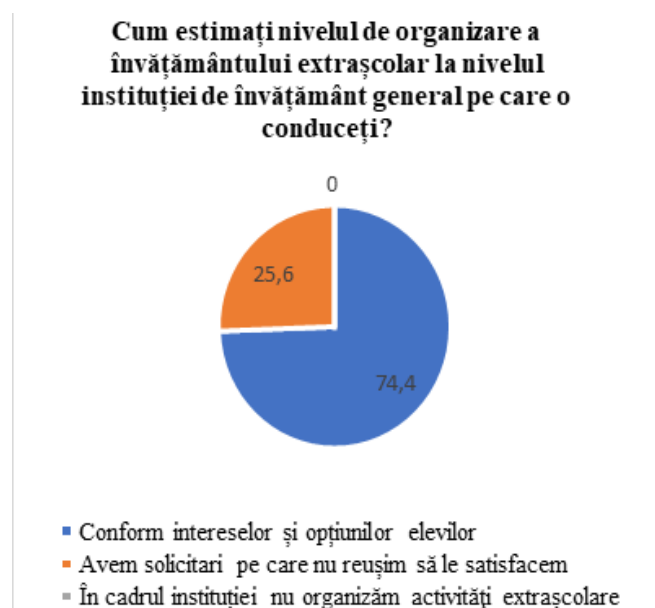

Fig. 5. Dificultăți în procesul de organizare a activității de învățământ extrașcolar la nivelul de învățământ general.

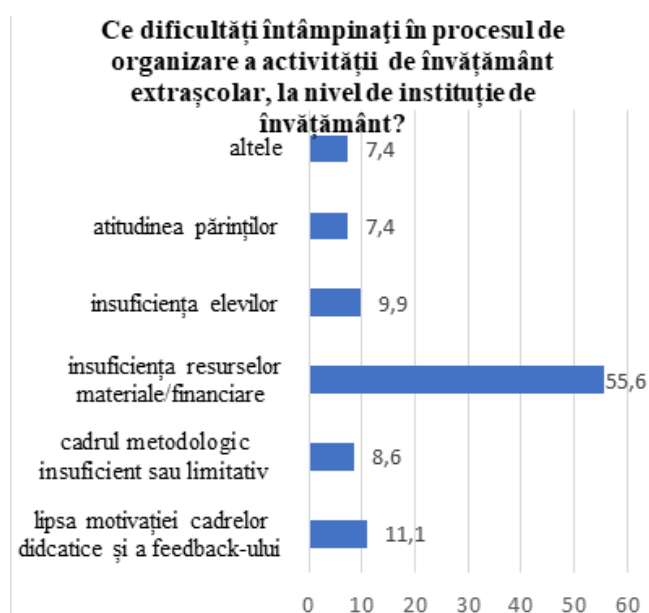
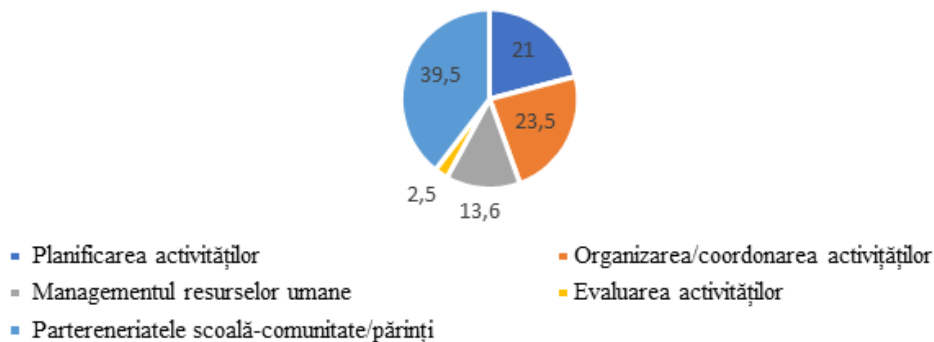

Fig. 6. Aspecte eficiente ale managementului educației și învățământului extrașcolar la etapa actuală.

Specificați 3 cele mai eficiente aspecte ale managementului educației și învățământului extrașcolar la etapa actuală

În opinia respondenților, aspecte ineficiente ale managementului educației și învățământului extrașcolar la etapa actuală sunt: evaluarea activităților – 40,7%; parteneriatele școală-comunitate-familie – 33,3%; managementul resurselor umane – 33,3%.

Portiv opiniei respondenților, la etapa actuală, funcționează cel mai bine următoarele instrumente de management:

- Prevederile Planului cadru pentru învățământul primar, gimnazial, liceal pe anul de studii 2022-2023,
- Coordonarea metodică de către organul local de specialitate în domeniul învățământului,
- Propriul regulament de funcționare, coordonat cu organul local de specialitate.

Respondenții au făcut și unele propuneri pentru eficientizarea managementului învățământului extrașcolar la etapa actuală, care au în vedere creșterea finanțării educației și învățământului extrașcolar, în special pentru instituțiile de învățământ cu număr mai mic de elevi,

motivarea cadrelor didactice, oferirea materialelor auxiliare suficiente și asigurarea formării continue a specialiștilor, creșterea numărului de ore de educație și învățământ extrașcolar în Planul cadru, eficientizarea formării profesionale a cadrelor didactice, introducerea în formula de plată a cadrelor didactice a orelor pentru dirigenție, dezvoltarea curriculară, ajustarea ofertelor la necesitățile actuale ale tinerilor, dezvoltarea strategiilor de implicare a părinților în sistemul de management al educației și învățământului extrașcolar, valorificarea eficientă a intereselor elevilor pentru a-i putea încadra pe toți în activități extrașcolare etc.

Fig. 7. Aspecte ineficiente ale managementului educației și învățământului extrașcolar la etapa actuală.

Specificați 3 cele mai ineficiente aspecte ale managementului educației și învățământului extrașcolar la etapa actuală

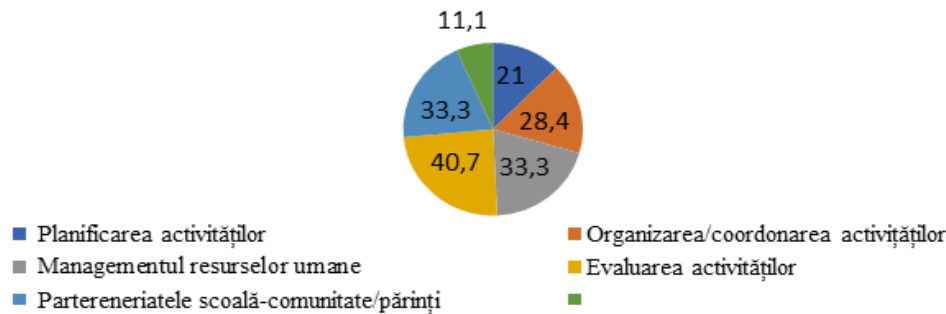
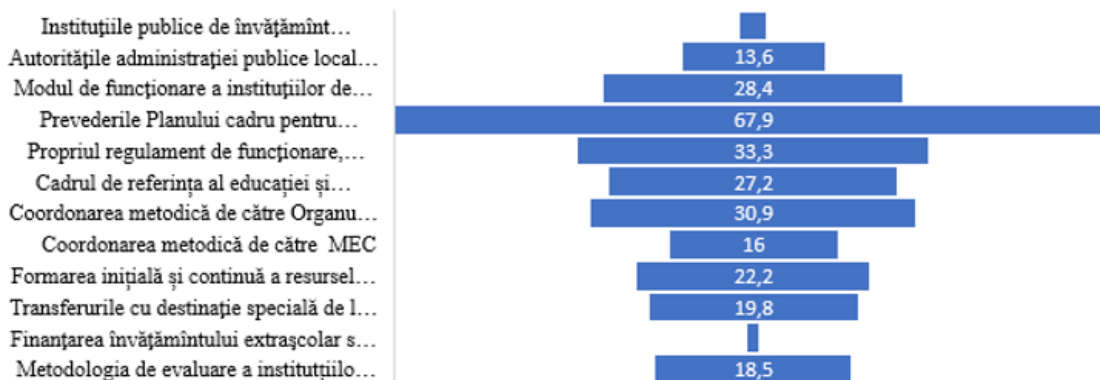

Fig. 8. Instrumente de management ale educației și învățământului extrașcolar.

Ce instrumente de management al educației și învățământului extrașcolar funcționează cel mai bine la etapa actuală? Specificați 3 aspecte

Concluzii

1. În rezultatul studiului de mai sus, am identificat particularități ale managementului educației și învățământului extrașcolar.

2. O problemă esențială pentru managementul educației extrașcolare o constituie stabilirea funcțiilor educației și învățământului extrașcolar.

3. Un reper pentru fundamentarea managementului educației extrașcolare îl constituie cooperarea și participarea părinților, ONG, APL, comunității locale, voluntarilor etc.

4. Alt reper al managementului educației și învățământului extrașcolar are în vedere principiul cererii și ofertei sau cel al serviciilor.

5. Preocuparea majoră a elaboratorilor de politici în domeniul educației, cu referire la educația extrașcolară, se sprijină pe principiul incluziunii, determinat de un nivel sporit al vulnerabilității sociale a populației.

6. Factori care ar fundamenta managementul educației și învățământului extrașcolar pot fi: legislația și politicile sectoriale/intersectoriale, concepțiile, metodologiile, studiile privind educația și învățământul extrașcolar, elevii, părinții, cererea, exprimată prin nevoi, dorințe, interese ale acestora, partenerii din comunitate, la nivel national și international, APL, ONG, categoriile specifice procesului de management.

7. Educația și învățământul extrașcolar al elevilor reprezintă un subsistem educational, construit pe principiile osmozei graduale între formele educației formală-nonformală.

8. La această etapă, în procesul de management al educației nonformale se aplică în mod specific aceleași metode și tehnici de management ca și în cadrul educației formale.

9. Potrivit opiniei cadrelor manageriale din domeniul învățământului general, la etapa actuală, funcționează cel mai bine următoarele instrumente de management: prevederile Planului cadru pentru învățământul primar, gimnazial, liceal pe anul de studii 2022-2023; coordonarea metodică de către organul local de specialitate în domeniul învățământului; propriul regulament de funcționare, coordonat cu organul local de specialitate.

Referințe:

1. ANDRIEȘ, V. Abordări conceptuale și organizaționale ale educației nonformale a elevilor. În: *Univers Pedagogic*. 2022, nr. 1(73), p. 90-96. ISSN 1811-5470.10.52387/1811-5470.2022.1.15
2. BARBĂROȘIE, A., GREMALSCHI, A., JIGĂU, I. et al. *Educația de bază în Republica Moldova din perspectiva școlii prietenoase copilului: Studiu*. Institutul de Politici Publice. Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2009, 128 p. ISBN 978-9975-901-94-9.
3. BRAGARENCO, N., BURDUH, A., COSUMOV, M. et al. *Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova*. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Chișinău: CEP USM, 2020, 99 p.
4. CEBANU (SLUTU), L. Activitatea extrașcolară - componentă a educației nonformale. In: *Perspectivile și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*. Vol. 7, Partea 2, 5 iunie 2020, Cahul. Cahul, Republica Moldova: Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu din Cahul, 2020, p. 58-62. ISBN 978-9975-88-060-2.
5. CODUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 152 din 17-07-2014.
6. CRUDU, V., ȚURCANU, C. Managementul educației nonformale în Republica Moldova: context analitic. În: *Univers Pedagogic*. 2020, nr. 4(68), p. 22-34. ISSN 1811-5470.
7. Eurydice pe scurt. Educația Fizică și Sportul la școală în Europa. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2038d34a-3adf-421e-9780-> (accesat la 23. 03.2023).
8. Eurydice. Educația artistică și culturală în școala europeană. <https://op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/4cc49f74-205e-4785-89e4-6490fb589d62> (accesat la 23. 03.2023).
9. GUȚU, VI., ȘEVCIUC, M., ȚURCANU, C. Fundamentals of curriculum for extracurricular education and learning. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe ale Educației*, 2021, nr. 9(149), p. 3-11. ISSN 1857-2103.10.5281/zenodo.5779428.
10. Memorandum asupra Învățării Permanente, Comisia Comunit. Europ., Brussels, 30.10.2000 SEC, 2000, 1832, p. 9.
11. POSTĂN, L.. Unele aspecte de monitorizare a funcționalității învățării și educației nonformale a adulților. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe sociale*. SS, 10-11 noiembrie 2021, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2021, p. 107-110. ISBN 978- 9975-152-48-8.
12. POSTĂN, L. Parteneriatul social în domeniul formării profesionale continue: explorare de cadru cu impact inovator de compatibilizare conceptuală pe axa cerere-ofertă. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe ale Educației*. 2011, nr. 9(49), p. 199-202. ISSN 1857-2103.
13. POSTĂN, L., BOTNAR, L. Educația extrașcolară: principii ale instituționalizării din perspectiva educației nonformale. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe sociale*. SS, 10-11 noiembrie 2021, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2021, p. 123-126, p. 125. ISBN 978- 9975-152-48-8.
14. Raport Serviciu educațional extrașcolar Volumul 6. Sinteza rezultatelor cartografierii, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării. S.C. Magenta Consulting S.R.L., Chișinău, 2021.
15. <https://mecc.gov.md/ro/content/elaborarea-strategiei-de-dezvoltarea-educatiei-pentru-anii-2021-2030-educatia-2030>
16. <https://www.schooleducationgateway.eu/ro/pub/resources/toolkitsforschools/s>

Date despre autori:

Liliana POSTĂN, doctor, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău.

E-mail: postan.liliana@upsc.md

ORCID: 0000-0002-3231-3496

Ludmila BOTNAR, directoare al Centrului Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”, Chișinău.

E-mail: ludmila.botnar@artico.md

ORCID: 0000-0002-3730-0141

Notă: Articol elaborat în cadrul Proiectului 20.80009.0807.23 Cadrul conceptual, metodologic și managerial al educației nonformale în Republica Moldova.

Pezentat la 20.03.2023